

Козаченко Артем Олександрович,
аспірант кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

**ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПРОКУРОРА У ПРОВЕДЕННІ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ)
ДІЙ ЩОДО ОКРЕМОЇ КАТЕГОРІЇ ОСІБ**

У відповідності до ст. 29 Конституції України кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Крім того, ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом. Аналіз змісту глави 37 Кримінального процесуального кодексу України (КПК) України свідчить про те, що правові підстави і а порядок здійснення обшуку, затримання окремих категорій осіб чи огляд їх особистих речей і багажу, транспорту, жилого чи службового приміщення, а також порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції та застосування інших заходів передбачені лише для двох представників такої категорії осіб. Це народні депутати України та судді [1].

Загальний процесуальний порядок проведення слідчих (розшукових) дій (СРД) регламентований гл. 20 КПК України, однак виходячи з аналізу нормативних положень глави 37, законодавцем у КПК основний акцент зроблений здебільшого на регламентації порядку повідомлення про підозру окремої категорії осіб та на застосуванні щодо цих осіб заходів забезпечення кримінального провадження. Натомість без належної уваги, по суті, залишено необхідність законодавчого врегулювання особливого порядку проведення стосовно таких осіб СРД. Окремим аспектам проведення процесуальних дій присвячено лише ст. 482-2 КПК України, якою закріплено деякі особливості проведення СРД відносно народного депутата України. Водночас, специфіку їх проведення щодо інших категорій осіб КПК України не передбачено, хоча окремі питання регулюються на рівні законів, якими регламентовано правовий статус таких суб'єктів (Закони України «Про судоустрій і статус суддів», «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини») з використанням застарілої термінології.

У той же час, реалізація механізму забезпечення слідчим суддею доказування у кримінальному провадженні щодо окремої категорії осіб супроводжується певними проблемними питаннями під час надання дозволу на їх проведення. Це пов'язано із суттєвим

обмеженням імунітетських прав особи, зокрема здійснюється втручання у його приватне спілкування, порушується недоторканість тощо. Тому, законність та обґрунтованість проведення СРД відповідними суб'єктами, а також правомірність обмеження прав, свобод і законних інтересів особи під час проведення СРД у кримінальних провадженнях передбачених гл. 37 КПК України залежить від належного процесуального керівництва досудовим розслідування [2].

Проблемним практичним питанням, що виникає під час надання дозволу на проведення обшуку житла чи іншого володіння особи зазначеної у ст. 480 КПК України є законність його проведення на підставі ухвали слідчого судді. Обов'язковою складовою обґрунтування клопотання прокурора є наведення в ньому відомостей про те, що в інший спосіб неможливо отримати речі, документи або відомості, які можуть в них міститися [3]. У той же час слідчий суддя відмовляє у задоволенні клопотання про обшук, якщо слідчий, прокурор не доведе, що за встановлених обставин обшук є найбільш доцільним та ефективним способом відшукування та вилучення речей і документів. Таке формулювання не відповідає наведеному п. 8 ч. 3 ст. 234 КПК, який імперативно визначає обов'язок прокурора довести неможливість (а не найбільшу доцільність та ефективність) отримати необхідні відомості в інший спосіб, ніж проведення обшуку.

Водночас, гл. 20 КПК України окремо не передбачає норму, яка б регламентувала процесуальний порядок проведення обшуку особи у кримінальному провадженні, у зв'язку з чим зроблено висновок, що обшук особи може бути проведений у тому числі й прокурором без ухвали слідчого судді: при затриманні особи; при проведенні обшуку житла чи іншого володіння особи, якщо є достатні підстави вважати, що особа, яка знаходиться в житлі чи іншому володінні особи, в якій проводиться обшук, приховує при собі документи або речі, що можуть мати значення для кримінального провадження; під час виконання ухвали слідчого судді або суду про здійснення приводу за наявності достатніх підстав вважати, що така особа має при собі зброю, предмети, які вилученні законом з обігу або інші предмети, які становлять загрозу для оточуючих; під час виконання ухвали слідчого судді або суду про застосування щодо підозрюваного, обвинуваченого запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою; під час виконання ухвали слідчого судді про застосування тимчасового або екстрадиційного арешту.

Аналіз кримінального процесуального законодавства України та практики його застосування дозволив наголосити на недосконалості й невідповідності окремих норм з питань регламентації проведення СРД щодо окремої категорії осіб, що обумовлено достатньо складним характером їх юридичних підстав, зокрема:

а) окремим аспектам проведення процесуальних дій присвячено лише ст. 482-2 КПК України, якою закріплено деякі особливості проведення СРД відносно народного депутата України. Водночас, специфіку їх проведення щодо інших категорій осіб КПК України не передбачено, хоча окремі питання регулюються на рівні законів, якими регламентовано правовий статус таких суб'єктів (Закони України «Про судоустрій і статус суддів», «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини») з використанням застарілої термінології;

б) обов'язкове належним чином процесуальне оформлення дозволу слідчого судді, який попередньо погоджений з Генеральним прокурором (особою, що виконує обов'язки Генерального прокурора) на проведення окремих СРД (обшук та огляд житла чи іншого володіння; слідчий експеримент, що проводиться в житлі чи іншому володінні особи, якщо при цьому особа не надала добровільної згоди на проведення такого експерименту; примусове відібрання біологічних зразків; примусове залучення особи для проведення медичної або психіатричної експертизи). У контексті даного положення запропоновані доповнення до ст. 234, 237 КПК України;

в) поза контролем з боку Генерального прокурора (виконувача обов'язків Генерального прокурора) залишається проведення СРД пов'язаних із суттєвим обмеженням прав і свобод особи, але при цьому юридичною підставою їх проведення не є ухвала слідчого судді (освідування). Тому видається за необхідне внести зміни до ст. 241 КПК України.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

2. Особливості досудового розслідування щодо окремої категорії осіб : наук.- метод. реком. / О. О. Юхно, С.Є. Абрамський, Т. Г. Фоміна, Р. П. Чича, В. В. Романюк, О. В. Захарченко. Харків : ХНУВС, 2017. 60 с.

3. Свириденко С. В., Татаров О. Ю. Досудове розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканістю: монографія. Київ, 2019. 212 с.